

EFOP-3.4.3-16-2016-00014

SZÉCHENYI 2020

13. olvasólecke: Eredményességi mutatók jelentése, számítása

Dr. Ferencz Árpád

Növényházi termesztés ökonómiája

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült az Európai Unió támogatásával.

Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

Szegedi Tudományegyetem
Cím: 6720 Szeged, Dugonics tér 13.
www.u-szeged.hu
www.szechenyi2020.hu

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Az olvasólecke címe: Eredményességi mutatók jelentése, számítása

AZ OLVASÓLECKE TARTALMA:

I. Versenyképesség

- 1. A versenyképesség jelentése*
- 2. A magyar kertészet versenyképességének összetevői*

II. A kertészeti ágazatok tőkeigénye

- 1. A kertészeti ágazatok befektetett eszköz igénye*
- 2. A kertészeti ágazatok forgótőke igénye*

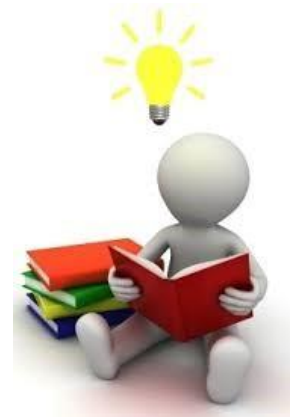
III. Eredményességi mutatók

- 1. Gazdaságosság*
- 2. Termelékenység*
- 3. Hatékonyság*
 - 3.1. Gazdasági hatékonyság*
 - 3.2. Naturális hatékonyság*
- 4. Jövedelmezőség*
 - 4.1. Jövedelem jelentése, számítása*
 - 4.2. Jövedelemhez kapcsolódó mutatók*

IV. Ellenőrző kérdések

V. Plusz feladat kiválóságoknak

VI. Irodalom források

Olvasási idő: 25 perc

Az olvasólecke címe: Eredményességi mutatók jelentése, számítása

Az első témakör a versenyképesség főbb jellemzőiről szól.

- ismerni kell a versenyképesség jelentését
- szólni kell a magyar kertészet versenyképességének összetevőiről

A második témakör a zöldségtermesztés befektetett és forgótőke igényéről szól.

- megismerjük a magyar zöldségtermesztés, azon belül a hajtás befektetett tőkeigényét
- számokon keresztül kapunk összehasonlítást az egyes kertészeti ágatok forgóeszköz igényéről

A harmadik témakör a kertészeti termelés értékelésében szereplő legfontosabb eredményességi mutatókat ismerteti.

- megismerjük a gazdaságosság fogalmát és számítását
- megismerjük a termelékenység fogalmát és számítását
- megismerjük a hatékonyság fogalmát és számítását
- ismét megfogalmazzuk a jövedelemhez tartozó ismereteket: jelentését, számítását
- bemutatásra kerülnek a gyakorlat számára leghasznosabb jövedelmezőségi mutatók

Az olvasólecke címe: *Eredményességi mutatók jelentése, számítása*

Az első témakör a versenyképességet és a magyar kertészet versenyképesség összetevőit mutatja be.

1. Versenyképesség jelentése

A vállalati szinten értelmezett versenyképesség, amely **meghatározza egy vállalkozás piacon való érvényesülését, a gazdálkodás eredményességét**. Mára azonban megfordult a folyamat, a versenyképesség lényegében a túlélést jelenti. A világgazdaság kihívásai folyamatosan változnak, egyszerre globalizálódik és regionalizálódik a világ. A versenyképesség az adott **termék minőségének** (használati értékének) és **árának viszonyában vizsgálható**, vagyis a versenyképesség adott áron a jobb minőséggel, adott minőségi osztályban a kedvezőbb árfeltétellel teremthető meg.

A vállalati versenyképesség a **vállalatnak azon képessége**, hogy a társadalmi felelősség normáinak betartása mellett **tartósan tud** olyan **termékeket és szolgáltatásokat kínálni** a fogyasztóknak, **amelyeket** azok a fogyasztóknak a versenytársak termékeinél (szolgáltatásainál) **inkább hajlandók** nyereséget biztosító feltételek mellett **megfizetni**. A vállalati versenyképesség feltétele, hogy a vállalat legyen képes a környezeti és a vállalaton belüli változások érzékelésére és az ezekhez való alkalmazkodásra a versenytársaknál tartósan kedvezőbb piaci versenykritériumok teljesítésével.

2. A magyar kertészet versenyképességének összetevői

Forrás: Dr. Apáti Ferenc: *A feldolgozóipari alapanyag-termelés helyzete és kilátásai a zöldség-gyümölcs ágazatban – fejlődési lehetőségek és korlátok - Problémák és megoldások a zöldség és gyümölcsfeldolgozásban. Földművelésügyi Minisztérium Budapest, 2016. február 11.*

RÉSZLETEK ITT

https://elelmiszerlanc.kormany.hu/download/c/18/51000/Eloadas-Apati_Ferenc-FM-20160211-h.pdf

Az olvasólecke címe: *Eredményességi mutatók jelentése, számítása*

A második témakör a zöldségtermesztés befektetett és forgótőke igényéről szól.

1. A hajtattott zöldségtermesztés befektetett tőkeigénye

A zöldségtermelés befektetett tőke igénye	
Megnevezés	Tőkeigény (ezer Ft/ha)
Termőföld	1 000 - 4 000
Erőgépek	350 - 700
Munkagépek	300 - 1 000
Géptároló, raktár, egyéb építmények	50 - 100
„Termesztési fázis” beruházásai összesen:	1 700 - 5 800
Hűtőtároló	(0) 2 000 - 4 000
Válogató-osztályozó terem és berendezés	(0) 200 - 550
Csomagoló berendezések	(0) 200 - 400
Árumozgatás gépei	40 - 60
Göngyölegek	60 - 90
„Poszt harveszt” beruházás összesen	(0) 2 500 - 5 100
BEFEKTETETT TŐKE MINDÖSSZESEN	1 700 - 10 900

Hajtattott termesztés: 50-120 / 250-300 millió Ft/ha (fólia / üvegház)
+ 50-100 millió Ft/ha posztharveszt

2. A zöldség-hajtattás forgótőkeigénye

A zöldség-gyümölcs termelés forgótőkeigénye	
Ágazat	Forgótőkeigény (ezer Ft/ha)
Alma	1 200-1 700
Körte	800-1 000
Meggy	600-1 000
Szilva	500-900
Kajszibarack	1 000-1 400
Őszibarack	800-1 100
Cseresznye	1 000-1 200
Málna	2 500-3 500
Szeder	2 500-3 500
Ribiszke	400-700
Szamóca	2 000-5 000
Bodza	500-700
Csemegekukorica	350-550
Zöldborsó	350-500
Szántóföldi (ipari) paradicsom	1 200-1 500
Szántóföldi zöldpaprika	3 000-4 000
Egyéb szabadföldi ipari zöldségek	1 000-2 000
Egyéb szabadföldi frisspiaci zöldségek	2 000-4 000
Hajtattott termesztés (fólia, üvegház)	10 000-60 000

Forrás: Dr. Apáti Ferenc: *A hazai zöldség- és gyümölcságazat munkaerő-gazdálkodásának helyzete és kilátásai. A humán erőforrás helyzete (múlt/jelen/jövő) a hazai élelmiszer-gazdaságban. Debrecen, 2016. április 22.*

RÉSZLETEK ITT

<http://docplayer.hu/19145454-A-hazai-zoldseg-gyumolcs-agazat-munkaerogazdalkodasanak.html>

Az olvasólecke címe: *Eredményességi mutatók jelentése, számítása*

A harmadik témakör a kertészeti termelés értékelésében szereplő legfontosabb eredményességi mutatókat ismerteti.

Eredményességnek nevezzük az elért eredményeknek a kitűzött célokhöz való viszonyát.

1. Gazdaságosság

Gazdaságos a termelés, ha **kevés** élő- és holtmunka (vagyis **termelési erőforrás**) **ráfordítással nagy termékmennyiséget állítunk elő**. Tehát az egységnyi termésre, szolgáltatás jutó költség alacsony. Megmutatja, hogy a **termék előállítása olcsó vagy drága**. Általában a gazdaságosság az alábbi képlettel jellemezhető. Ebben az összefüggésben a termék, szolgáltatás önköltségét kapjuk meg.

$$\text{Gazdaságosság} = \frac{\text{összes ktg}}{\text{hozam}} \Rightarrow \text{Önktg} \quad \text{Gazdaságosság} = \frac{\text{hozam}}{\text{összes költség}} \Rightarrow \text{Önktg}$$

2. Termelékenység

A mutató csak **élőmunkára vonatkozik**. Kifejezi, hogy **munkaidő** (pl. munkaóra) **alatt** milyen mennyiségben vagy értékben **állítjuk elő a terméket** (szolgáltatást). A mutató a kifizetett munkabérrre is vonatkozhat.

A mutató használható fordítva is. Ebben az esetben az **egységnyi termékre** (1 t, 1 kg, 1 db termés) vagy **annak értékére jutó munkaidőt (munkabért)** fejezzük ki.

$$\text{Termelékenység} = \frac{\text{összes termék menny. vagy TÉ}}{\text{munkanap, munkaóra, munkabér}} \quad \text{Termelékenység} = \frac{\text{munkanap, munkaóra, munkabér}}{\text{összes termék menny. vagy TÉ}}$$

Faj / Termelési mód	Kalkulált termésszint	Technológia műveletek (m.óra/ha)	Betakarítás (m.óra/ha)	Posztharvest (m.óra/ha)	Összesen (m.óra/ha)
Paprika (talajos fűtött)	15-17 kg/m ²	6500-7000	1800-2000	1000-1100	9500-10000
Paprika (talajos hideg)	9-10 kg/m ²	7500-8000	1400-1500	800-900	9500-10000
Paprika (talaj nélküli fűtött)	16-19 kg/m ²	8500-9000	2300-2500	1300-1500	12000-13000
Paprika (talaj nélküli hideg)	10-11 kg/m ²	7500-8000	1600-1800	900-1000	10000-11000
Paprika (üvegház)	20-25 kg/m ²	9000-11000	3000-4000	1000-1500	13000-16500
Paradicsom (üvegház)	35-45 kg/m ²	10000-13000	4000-5000	1000-2000	15000-20000
Konzervuborka	14-16 kg/fm	2000-2500	6000-7000	400-600	8500-10000
Szabadföldi paprika (ipari)*	40-50 t/ha	1300-1500	1500-2000	50-100	3000-3600
Szabadföldi frisspiaci zöldségek		500-4000 munkaóra/ha			
Szántóföldi ipari zöldségek		50-150 munkaóra/ha			

ez döntően a gépi munkákhoz kapcsolódó élőmunka-felhasználás, érdemi kézi munka nincs

FELADAT:

Nézzen utána, hogy a termelékenység milyen kapcsolatban van a hatékonysággal!

Az olvasólecke címe: *Eredményességi mutatók jelentése, számítása*

3. Hatékonyság

A mutató az **eszközhasznosulásra vonatkozik**. Megmutatja, hogy a felhasznált **befektetett- és forgóeszközzel** (mennyiséggel vagy értékkel) **mennyi terméket állítunk elő** (**mennyiségben vagy értékben** kifejezve). Ha az eszközöket a felhasznált mennyiség alapján vesszük figyelembe, akkor természetes hatékonyságról beszélünk. Ha az eszközöket az értékük alapján vesszük figyelembe, akkor gazdasági hatékonyságról beszélünk.

Gazdasági hatékonyság: A ráfordítások értékének és az elért eredmény értékének aránya két lehetőség összehasonlítása során.

A hatékonyság alapvetően **gazdasági fogalom**. A gazdasági szereplők leggyakrabban termelési eredményekben, vagy pénzben mérik a hatékonyságot, mert céljuk többnyire a hozamok és ráfordítások pénzben is mérhetőkülönbségének a maximalizálása. A hatékonyságot két különböző irányból is megközelíthetjük: adott ráfordítások esetén a nagyobb eredmény hatékonyabb, mint a kisebb.

Hatékony az a rendszer, amely minél több eredményt tud produkálni minél kevesebb ráfordítással.

Az egyik erőforrás gazdasági hatékonyságának a javulása gyakran a másik erőforrás hatékonyságának csökkenésével jár együtt. Például a mezőgazdaságban a munkatermelékenység növekedése mellett a területi hatékonyság is folyamatosan nő, míg az állóalapok (tárgyieszközök) hatékonysága általában csökkenő. Szoros kapcsolat van a gazdasági hatékonyság és a gazdaságosság, a jövedelmezőség és a munkatermelékenység mutatói között.

Gazdasági hatékonyság = Termelés (hozam mennyisége, pénzbeli értéke) / Termelési tényezők (erőforrások, ráfordítások mennyisége, értéke)

Naturális hatékonyság: Értékelésekor **egy-egy munkaóra jutó teljesítmény vagy termék**, a műtrágya hatóanyag egységére, vagy a területegységre jutó termés (átlaghozam).

Hatékonyság = $\frac{\text{felhasznált eszközök mennyisége vagy értéke}}{\text{összes termék menny. vagy TÉ}}$

Hatékonyság = $\frac{\text{összes termék menny. vagy TÉ}}{\text{felhasznált eszközök mennyisége vagy értéke}}$

RÉSZLETEK ITT

https://www.nive.hu/Downloads/Szakkepzesi_dokumentumok/Bemeneti_kompetenciak_meresi_ertekelesi_eszkozrendszerenek_kialakitasa/19_000_1_015_101015.pdf

Az olvasólecke címe: *Eredményességi mutatók jelentése, számítása*

4. Jövedelmezőség

A **jövedelmezőség**, mint mutató meghatározásához először azt kell tisztáznunk, hogy mit tekintünk **jövedelemnek**. A **jövedelem a termelési érték** vagy árbevétel **és a termelési költség különbsége**ként megjelenő – konkrétan meg nem határozott – pénzben kifejezett gazdasági eredmények gyűjtőfogalma. Egy vállalat nyeresége az értékesített termékei árbevételének és az ezt terhelő költségeknek a különbsége. Vagyis:

$$\text{Eredmény} = \text{árbevétel} - \text{összes költség, jövedelem} = \text{pozitív eredmény}$$

Termékenként kell vizsgálni az egy termékre jutó nyereséget.

Klasszikus esetben a mutató segítségével az elért **jövedelmet viszonyítjuk a teljes** (összes) **költséghez**.

A mutató kifejezi, hogy **egységnyi jövedelem eléréséhez milyen költség felhasználására volt szükségünk**.

Tevékenységünk eredményét és a különböző ágazatok összehasonlíthatóságát szolgálja a mutató.

A mutató területegységre, élőmunkára, hozamra is kifejezhető.

$$\text{Jövedelmezőségi \%} = \frac{\text{jövedelem}}{\text{összes költség}} \times 100$$

$$\text{Jövedelmezőség} = \frac{\text{jövedelem}}{\text{összes terület, összes hozam}}$$

További jövedelemmel kapcsolatos mutatók:

Árbevétel-arányos jövedelmezőség

$$J\% = NJ / \text{Á} \times 100$$

J% = árbevételarányos jövedelmezőség NJ = nettó jövedelem

Á = árbevétel

Költségszint

$$Ksz\% = TK / T\acute{E}$$

TK = termelési költség

Ksz% = Költségszint

TÉ = termelési érték

Eszközarányos jövedelmezőség

$$J_e = NJ / \text{eszközérték} \times 100$$

J_e = Eszközarányos jövedelem

NJ = nettó jövedelem

FELADAT:

Nézzen utána, hogy a növényház létesítésének ökonómiai elemzésére melyik mutatók a legalkalmasabbak?

Az olvasólecke címe: *Eredményességi mutatók jelentése, számítása*

Ellenőrző kérdések:

1. Mit jelent a versenyképesség a kertészeti termelésben?
2. Hogyan számoljuk ki a gazdaságosságot?
3. Hogyan számoljuk ki a termelékenységet?
4. Mit jelent a természetes hatékonyság?
5. Mit jelent a gazdasági hatékonyság?
6. Milyen jövedelmezőségi mutatókat ismerünk?
7. Mit jelent a jövedelmezőségi százalék?

Plusz feladat kiválóságoknak:

A növényházi paradicsomtermesztés a vizsgált évben 200 millió Ft árbevételt ért el 2000 m² felületen. Egy m² termelési költsége 145 millió Ft volt. 1 m² átlagos hozama 50 kg volt. Mekkora a termelés gazdaságossága, önköltsége? Milyen jövedelmezőségi százalékot ért el az ágazat? Mekkora az egységnyi felületre jutó jövedelem?

Irodalom források

Dr. Apáti Ferenc: A hazai zöldség- és gyümölcságazat munkaerő-gazdálkodásának helyzete és kilátásai. A humánerőforrás helyzete (múlt/jelen/jövő) a hazai élelmiszer-gazdaságban. Debrecen, 2016. április 22.

Dr. Apáti Ferenc: A feldolgozóipari alapanyag-termelés helyzete és kilátásai a zöldség-gyümölcs ágazatban

– fejlődési lehetőségek és korlátok - Problémák és megoldások a zöldség és gyümölcsfeldolgozásban. Földművelésügyi Minisztérium Budapest, 2016. február 11.

Dr. Apáti Ferenc: A precíziós kertészeti termelés vállalati szintű hatékonysági kérdései rendezvényen: A precíziós gazdálkodásökonómiai összefüggései – interdiszciplináris értékteremtés az agráriumban-.Hódmezővásárhely, 2019. november 27.

Nábrádi, András és Pető, Károly (2009) Különböző szintű hatékonysági mutatók. In: Tartamkísérletek a mezőgazdaság szolgálatában. Debreceni Egyetem Kutató Központja, Debrecen, pp. 1-21. ISBN 978-963-473-292-1

https://elearning.lanc.kormany.hu/download/c/18/51000/Eloadas-Apati_Ferenc- FM-20160211-h.pdf

<http://docplayer.hu/19145454-A-hazai-zoldseg-gyumolcs-agazat-munkaerogazdalkodasanak.html>

https://www.nive.hu/Downloads/Szakkepzesi_dokumentumok/Bemeneti_kompetenciak_meresi_ertekelesi_eszkozrendszerenek_kialakitasa/19_000_1_015_101015.pdf